

Список использованной литературы

1. Бретт Д. Жила-была девочка, похожая на тебя. Психотерапевтические истории для детей. – М. : Независ.фирма «КЛАСС», 2000. – 224 с.
2. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб. : Питер Ком, 2001. – С. 285–287.
3. Нагорнова А. Ю. Проблема формирования эмпатических установок младших школьников средствами техники НЛП – метафоры // Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал). – 2013. – № 4 (24). – С. 12.
4. Нагорнова А. Ю. Применение рассказа-метафоры как средства формирования эмпатических установок у детей младшего школьного возраста // В сборнике : Категория «социального» в современной педагогике и психологии материалы Научно-практической конференции (заочной) с международным участием. редколлегия сборника : А. Н. Ярыгин, А. А. Коростелев, О. И. Дониная и др. Ульяновск, 2013. – С. 228–231.
5. Нагорнова А. Ю., Денисова Г. М., Карпеев С. А., Стрюкова Г. А., Гнедова С. Б., Еремина Л. И., Абрамова О. А. Основы педагогики и психологии младшего школьника : монография. – Ульяновск, 2012. – 329 с.
6. Нагорнова А. Ю., Панкратова Ю. Ю. Педагогические условия формирования эмпатических установок у младших школьников средствами техники НЛП – метафоры // Вестник УлГПУ : сборник научных статей. – Ульяновск : УлГПУ, 2012. – Вып. 9. – С. 69–74.
7. Трунов Д. Г. Использование метафор в психотерапевтической работе // Журнал практического психолога. – 2000. – № 1. – С. 14–21.

Anna Nagornova. Problems of formation of empathic settings among younger schoolchildren by means of a metaphor.

The article reveals problem of the formation of empathic plants at younger schoolboys by means of metaphor. We emphasize efficiency of use of metaphors as a means of activation of resource of age mechanisms when working with children. We distinguish between literary and therapeutic metaphor the main function of which is to dive into the child world created by teacher. We emphasize the need to form tripartite empathic connection between the child, teacher and narration that allows the child to identify with its characters and events.

Key words: *younger students, empathic setting, metaphor.*

УДК 378.22:81'234:[37:004.946]

Р. О. Павлюк

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ТВОРЕННЯ ВІРТУАЛЬНО-НАВЧАЛЬНОГО ІНШОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті висвітлюється специфіка процесу розвитку емоційної сфери учнів початкової школи засобами творення віртуально-навчального іншомовного середовища. Охарактеризовано поняття «творення віртуально-навчального іншомовного середовища» та визначено педагогічні технології, які мають ефективний вплив на розвиток емоційної сфери молодшого школяра.

Ключові слова: *емоційна сфера, молодший шкільний вік, віртуально-навчальне іншомовне середовище, педагогічні технології, модифікована казка.*

Постановка проблеми. Емоційність навчання – одна із суттєвих умов активізації пізнавальної діяльності школярів. Це зумовлено тим, що мисленнєва діяльність нерозривно пов'язана з емоційним розвитком дитини молодшого шкільного віку, тобто з успіхом у навчанні. Крім того, беззаперечним є факт, що емоційність – характерна риса учнів початкової школи. У зв'язку з цим вплив на молодшого школяра через емоційну сферу найбільше відповідає природі дитячого організму.

За умови позитивного впливу на емоційну сферу дитини молодшого шкільного віку можна досягти неабияких результатів у навчально-виховному процесі, оскільки емоційний розвиток школяра в цілому та емоційні стани зокрема виконують низку педагогічних функцій:

– згуртування, об'єднання учнів (емоційний контакт між учнями, перебування в однозначній емоційній ситуації);

– формування емоційної культури учня, яка включає емоційну чутливість до широкого кола явищ життя, розвинену здатність до співпереживання з іншими, уміння розуміти, поважати і цінувати почуття інших, поділяти свої переживання з іншими тощо;

– енергоутворювальну, яка виникає під впливом емоційно-почуттєвої насиченості навчально-виховного процесу;

– ціннісно-орієнтаційну, або здатність до орієнтування, – це здатність відчувати, що є навколо тебе, хто тебе оточує, у тому числі і все те, що дитина не може бачити, але може відчути серцем.

У зв'язку з цим виникає потреба в урахуванні педагогом емоційного фактора в навчально-виховному процесі.

На нашу думку, одним із ефективних засобів розвитку емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку є творення віртуально-навчального іншомовного середовища в навчально-виховному процесі (зокрема на уроках англійської мови).

Творення віртуально-навчального іншомовного середовища та взаємодії педагога і вихованця в ньому відбуваються на основі використання сучасних мистецьких та інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Така проблема набуває подвійного значення: по-перше, творчий стиль діяльності викладачів практичних мовних дисциплін значно стимулює розумову активність студентів, розвиває в майбутніх педагогів якості творчої особистості, поглиблює мотивацію їхньої мовленнєвої діяльності іноземними мовами; по-друге, учителю, який сам пройшов шлях творчого навчання, набагато простіше сприйняти та зрозуміти творчий стиль діяльності, успішно реалізувати його в педагогічній практиці.

Вітчизняними та зарубіжними педагогами обґрунтовано, що за умови пізнавально-активної діяльності учнів, яка формується шляхом накладання особистісних полів педагога і вихованців, забезпечується сприятлива, невимушена атмосфера для засвоєння будь-якої навчальної інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема емоційності навчання була предметом вивчення багатьох психологів, дидактів, методистів. З'ясуванню її певних аспектів сприяють, зокрема, результати наукових досліджень щодо: сутності емоцій і почуттів, їх функцій та класифікації (Л. Виготський, В. Вілюнас, Б. Додонов, К. Ізард, Г. Костюк, О. Леонт'єв, Я. Рейковський, С. Рубінштейн, Г. Шингаров, П. Якобсон та ін.); ролі емоційних факторів у навчальному процесі (А. Алексюк, Ш. Амонашвілі, Ю. Бабанський, І. Лернер, В. Помагайбо, О. Савченко, М. Скаткін, Н. Скрипченко, О. Чебикін); взаємозв'язку емоційного ставлення до навчальної діяльності з якістю засвоєння знань та мотивами навчання (Л. Божович, Н. Зубалій, А. Маркова, М. Матюхіна); впливу емоційності навчання на формування пізнавальних інтересів учнів (Н. Бібік, Б. Друзь, О. Киричук, Н. Морозова, Г. Щукіна); емоційного розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (Л. Венгер, О. Запорожець, О. Кононко, В. Котирло, О. Кульчицька, В. Мухіна, Л. Проколієнко, П. Якобсон), а також результати вивчення психологічних особливостей навчальної діяльності молодших школярів (В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, Т. Лисянська, Г. Люблінська, С. Максименко, О. Скрипченко).

Мета статті – охарактеризувати засоби творення віртуально-навчального іншомовного середовища в процесі розвитку емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Розвиткові емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку присвячена низка психологічних, педагогічних та методичних праць українських та зарубіжних учених. У цих працях значна увага приділяється характеристиці особливостей розвитку емоційності молодших школярів.

Так, психологи зазначають, що емоційна сфера молодшого школяра суттєво змінюється у зв'язку зі зміною способу життя дитини. Джерелами емоційних переживань у цьому віці є переважно навчання, гра та спілкування. Слід зауважити, що в молодшому шкільному віці відбуваються деякі зміни в царині емоцій та почуттів дитини, зокрема, це:

- збагачення емоційної виразності через інтонацію, міміку;
- розвиток інтелектуальних, моральних та естетичних почуттів;
- послаблення емоційної вразливості;
- удосконалення навичок діагностики емоційних станів іншої людини;
- зменшення безпосередності вираження емоцій;
- активний розвиток соціальних емоцій – самолюбства й альтруїзму, емпатії.

У дітей молодшого шкільного віку розвивається емоційна виразність, поповнюється арсенал інтонаційних та мімічних експресивних реакцій, формується спроможність фіксувати суть та природу власних емоційних переживань. Перебування в середовищі вчителя та однолітків породжує стримування, приховування своїх актуальних емоційних переживань, що психологи називають синдромом втрати дитячої безпосередності. Одночасно молодший школяр залишається емоційно вразливим до ставлення значущих дорослих, особливо вчителя, а згодом чутливо реагує на мікроклімат взаємин із ровесниками. Психологічна залежність від учителя спонукає учнів початкової

школи вміло діагностувати його настрій, інші емоційні реакції.

Під впливом учіння бурхливо розвиваються всі види вищих почуттів дитини – інтелектуальні, естетичні, моральні. Взаємини з однолітками забезпечують вияви соціальних емоцій, зокрема, самолюбство дитини виражається як через самоствердження, так і через змагальність. За умови позитивного сценарію розвитку стосунків молодшого школяра з однолітками він переживає почуття довіри, альтруїзму, емпатії, які є підґрунтям для здатності до емоційної децентрації.

Отже, можна зробити висновок, що доцільне використання емоційного фактора в навчанні забезпечує досягнення високих результатів у процесі розвитку особистості молодшого школяра.

Зокрема, ефективний вплив матиме процес творення віртуально-навчального іншомовного середовища та взаємодія педагога і вихованців у ньому. Такий вид діяльності розуміється нами як особливий різновид буття. У ньому дитина сприймає своєрідний світ подій та явищ, які, з одного боку, начебто мають характеристики, властиві реально існуючим, матеріальним предметам, а з іншого – ці характеристики позбавлені того онтологічного навантаження, яке властиве реальним об'єктам. Ці відносини є ілюзорними, оскільки позбавлені дуже важливої частини своїх атрибутових ознак, але одна атрибутова ознака в них є – це результат. Під таким результатом ми розуміємо знання, уміння та навички, якими оволодівають учні за умови організації навчально-виховного процесу на основі творення віртуально-навчального іншомовного середовища.

У процесі творення віртуально-навчального іншомовного середовища вагома роль відводиться мистецьким дисциплінам у гармонійному поєднанні їх з іншими навчальними предметами. Саме використання мистецьких педагогічних технологій (музики, пісень, елементів хореографії, драматичного мистецтва, образотворчого мистецтва, літературного тощо) уможливорює творення такої казкової, фантастичної атмосфери віртуальної педагогічної реальності, є засобом проникнення навчальної інформації до внутрішнього світу дитини. Мистецтву притаманна така властивість, як підвищення енергетичного потенціалу віртуально-навчального іншомовного педагогічного середовища, яким характеризується модифікована в класі реальність [2, с. 24].

Теоретичний фундамент використання мистецьких технологій як засобу творення віртуально-навчального іншомовного середовища на уроках іноземних мов на початковому етапі їх вивчення включає такі положення:

- мистецтво – результат людської творчості, тому воно незамінне в процесі розвитку креативних здібностей;
- мистецтво є для дитини засобом пізнання самої себе та навколишнього середовища, формує навички контролю за власним фізичним, розумовим та емоційним розвитком;
- мистецтво залучає школярів до художньої діяльності, поліпшує їх комунікативні вміння;
- як засіб залучення дітей і учителів до творчої діяльності мистецтво є джерелом естетичної насолоди і розумового розвитку, сприяє формуванню

позитивного ставлення до навчання та викладання;

- процес проникнення мистецтва в систему загальної освіти сприяє виявленню талановитих дітей, чії здібності могли бути і не помічені у ході традиційного навчання;

- мистецтво є засобом психотерапевтичного впливу на особистість.

Загалом віртуально-навчальне іншомовне середовище, що формується за допомогою процесу творення віртуальної педагогічної взаємодії, дозволяє організувати навчання, в якому поєднуються такі складові, як раціональне і духовне. Зокрема, навчальна інформація розвиває інтелект, а духовний компонент дозволяє «пропустити» цю інформацію через почуттєво-емоційну сферу, яка підсилює ефективність її засвоєння, та є засобом творення віртуальної педагогічної взаємодії.

Серед засобів творення віртуальної педагогічної взаємодії на уроках іноземних мов на початковому етапі їх вивчення вагому роль відіграє виховання художнім словом через різні види мистецтва (драматичне, музичне, хореографічне, образотворче). В основі педагогічного мистецтва лежить створення віртуального педагогічного середовища з фантастичними елементами. Його операційні можливості передбачають гру свідомого та підсвідомого, раціонального й ірраціонального, уяви та фантазії, розуму й почуттів, роблять навчання захоплюючим і привабливим.

Отже, віртуальна педагогічна взаємодія є засобом творення сприятливого мікроклімату навчально-виховного процесу з іноземних мов, у якій гармонійно поєднуються загальноосвітні, мистецькі технології навчання. Учитель та учні, взаємодіючи один з одним, доволіно створюють таке середовище, оскільки кожне слово, навчальна інформація в цілому породжують в уяві вихователя та вихованця образ, який проходить через емоційно-почуттєву сферу особистості, і тим самим підсилює ефективність виучуваного предмета. Завданням педагога в цьому контексті залишається розвиток емоційно-почуттєвої сфери індивідів, оскільки результат навчально-виховного процесу залежить від створеного середовища: чим сприятливіший мікроклімат, тим ефективніший результат.

Серед різних мистецьких технологій творення віртуально-навчального іншомовного середовища можна виділити технологію «Модифікована казка».

Суть цієї технології полягає в тому, що навчання іноземних мов поєднується з методичними рекомендаціями казкотерапевтів. Такі заняття можна проводити один раз на тиждень. Їх тривалість може бути різною: 25 хвилин і більше. У цьому випадку варто зважати на вік дітей та їх психологічні особливості.

У випадку непередбачуваної втомлюваності дітей заняття можна призупинити, пояснивши, що «чарівна сила» вичерпалась і немає можливості сьогодні продовжувати мандрівку казкою. Отже, наступна зустріч із казковими героями відбудеться іншого разу.

Перед використанням казки у вивченні іноземної мови учнями початкової школи необхідно значну увагу приділяти попередній роботі з вивчення нових лексичних одиниць, граматичних структур та виготовлення разом із дітьми обладнання для розігрування інсценізацій тощо.

Попередню роботу виконує також і вчитель для себе: перед читанням казки учням потрібно казку поділити на логічно завершені частини, а якщо казка досить велика за об'ємом, то варто їй присвятити два заняття. У кожній логічно завершеній частині повинно бути не більше 10 речень та відповідно до цього – не більше 5-8 нових лексичних одиниць. Деякі лексичні одиниці засвоюються на заняттях і без використання казки.

Наведемо приклад структури заняття з іноземної мови в початковій школі. Зауважимо, що виключення будь-якого структурного елементу уроку не матиме такого ефективного впливу на процес виховання та навчання учнів початкової школи.

Заняття з іноземних мов із використанням світової літературної казки в початковій школі повинні мати такі структурні елементи:

1. Вступна частина.
2. Основна частина.
3. Заключна частина.

Основна частина уроку повинна містити в собі такі методи та засоби, як бесіда, розповідь учителя, розгадування загадок, запитання іноземною та рідною мовами, словникова робота (пояснення незрозумілих слів), релаксаційні вправи, уявний діалог з героєм тощо.

Вступна розповідь (вступна частина уроку)

• Сьогодні ми з вами вирушимо до казки, де головною героїнею є маленька дівчинка. «Маленька» англійською мовою буде *little*. «Дівчинка» – *Girl*. «Маленька дівчинка» англійською мовою буде – *little girl*. Повторіть, будь ласка.

Дюймовочка, героїня нашої сьогоднішньої казки, була на зріст не менше дюйма, тобто приблизно 2,5 сантиметра (учитель показує смужку паперу відповідного розміру). Тому її називали Дюймовочка. Отже, казка називається «Дюймовочка», а написав її Г.-К. Андерсен.

Релаксаційні вправи (вступна частина уроку)

• Сили на мандрівку нам подарує чарівна квітка (учитель демонструє велику красиву квітку). Подивіться на цю квітку дуже-дуже уважно і відчуйте, як її краса, сила переходить у ваше тіло: голову... шию... руки... живіт... ноги...

Основна частина повинна складатись із логічно завершених частин казки та таких структурних компонентів (методів та прийомів), як:

Входження в казку (основна частина уроку)

• Зараз я вас усіх запрошую у казку Ш. Перро «Попелюшка». Англійською мовою вона називається «*Cinderella*». Заплющіть очі і чекайте, доки я до вас доторкнусь. Той, до кого я доторкнусь, одразу ж сідає на килимок і чекає початку казки (вмикається легка музика і «фея» ніжно торкається кожної дитини). – Далі казка Андерсена «Дюймовочка»

Читання казки вчителем (основна частина уроку)

• «... Жила на світі одна жінка – *woman*. У неї не було дітей – *children*. Їй дуже хотілось мати маленьку дівчинку – *little girl*. Тоді вона вирішила піти до старої чаклунки – *old witch*.

- Твоєму горю можна допомогти, - сказала чаклунка. – Ось тобі ячмінне зерно – *barley corn*. Посади його у квітковий горщик – *vase*, а потім побачиш,

що буде». (За мотивами казки Г.-К. Андерсена «Дюймовочка»).

Уявний діалог із героєм (основна частина уроку)

• Учитель бере ляльку-чарівницю, і кожна дитина, розповідаючи про свої негаразди (українською мовою), говорить: «Help me good witch!».

Чаклунка дає зернину кожній дитині. Діти саджають зерно в горщик і поливають (Казка «Дюймовочка»).

Пальчикова гімнастика (основна частина уроку)

• До казки Г.-К. Андерсена «Дюймовочка» можна дібрати таку пальчикову гімнастику: «Діти складають долоні разом, зображуючи стебло, потім розкривають центральні частини долоні, формуючи «бутон». І нарешті, розкриваються пальці – квітка розквітла»;

Імпровізаційні танці; рухливі ігри мовленнєвого спрямування (основна частина уроку)

• Учитель вибирає із присутніх дівчат Дюймовочку і її саджають на стільчик посередині кімнати. Кожен «жук» повинен «підлетіти» до неї і сказати, яка вона гарна (You are very beautiful або You have beautiful hair, face, smile, eyes shoulders etc.).

Завершення заняття (заклучна частина) відбувається у формі підбиття підсумків, визначення того, чи зрозуміли діти зміст казки (учитель у бесіді ставить запитання дітям, моделює діалоги тощо), мотиви дій персонажів.

Використання технології «модифікована казка» сприяє загальній педагогічній меті навчання, розвитку гармонійної особистості, відповідає віковим особливостям дітей молодшого шкільного віку; пов'язано з провідним видом діяльності цього вікового періоду – грою; є ефективним засобом розвитку емоційної сфери.

Висновки. Зважаючи на психофізіологічні особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку, можна стверджувати, що емоційний фактор у навчанні відіграє досить значущу роль. Належний розвиток емоційної сфери учнів початкової школи забезпечує досягнення значних результатів як у навчальній, так і виховній діяльності з дітьми.

Ефективності розвитку емоційної сфери учнів початкової школи сприяє творення віртуально-навчального іншомовного середовища. Таке середовище дозволяє організувати навчання, в якому поєднуються такі складові, як раціональне і духовне. Навчальна інформація розвиває інтелект, а духовний компонент дозволяє «пропустити» цю інформацію через почуттєво-емоційну сферу, яка підсилює ефективність її засвоєння та є засобом творення віртуальної педагогічної взаємодії.

Серед засобів творення віртуальної педагогічної взаємодії на уроках іноземних мов на початковому етапі їх вивчення особливе місце відводиться вихованню художнім словом, через різні види мистецтва (драматичне, музичне, хореографічне, образотворче).

Перспективу подальших наукових досліджень убачаємо в додатковому тлумаченні ключових понять досліджуваної проблеми шляхом залучення до процесу творення віртуально-навчального іншомовного середовища сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та елементів мультимедійних

технологій навчання.

Список використаної літератури

1. Гімаєва Ю. А. Розвиток емоційної сфери учнів при переході до основної школи в умовах різних типів навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Ю. А. Гімаєва. – Х., 2005. – 21 с.

2. Лещенко М. П. Щастя дитини – єдине дійсне щастя на землі : До проблеми педагогічної майстерності : навч.-метод. посіб. – К. : АСМІ, 2003. – Ч.1. – 304 с.

3. Методика навчання іноземних мов у початковій школі : навч.-метод. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Котенко, Р. О. Павлюк, А. В. Соломаха та ін. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 356 с.

4. Павлюк Р. О. Формування умінь майбутніх учителів іноземних мов до творення віртуальної педагогічної взаємодії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Р. О. Павлюк. – Вінниця, 2009. – 20 с.

5. Шпак М. М. Дидактичні умови забезпечення емоційності навчання молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / М. М. Шпак. – К., 2001. – 21 с.

Роман Павлюк. Развитие эмоциональной сферы учащихся начальной школы средствами создания виртуально-учебной иноязычной среды.

В статье рассмотрены вопросы развития эмоциональной сферы учащихся начальной школы средствами создания виртуально-учебной иноязычной среды. Охарактеризованы понятие «создание виртуально-учебной иноязычной среды» и определены педагогические технологии, которые эффективно влияют на развитие эмоциональной сферы младшего школьника.

Ключевые слова: эмоциональная сфера, младший школьный возраст, виртуально-учебная иноязычная среда, педагогические технологии, модифицированная сказка.

Roman Pavliuk. The development of the emotional sphere of primary school pupils by means of the creation of virtual-educational foreign language learning environment.

The development of the emotional sphere of primary school pupils by means of the creation of virtual-educational foreign language learning environment is viewed in the article. The concept of creating of virtual-educational foreign language learning environment is characterized, and the educational technologies that have an effective outlet for the development of the emotional sphere of younger pupils is defined.

Key words: emotional sphere, primary school age, virtual-educational foreign language learning environment, educational technology, a modified fairy-tale.

УДК 373. 3. 091

А. Д. Цимбалару

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВАРІАТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ

У статті розкриваються особливості моделювання освітнього простору молодших школярів з позиції особистісного підходу, як дієвого